

Knud Heinesen

I samtale med Ellen Nørgaard

EN: Hvorfor valgte du at læse?

KH: Min far var ikke faglært, min mor døde tidligt og min farmor, der var købmandskone, og som jeg så meget til, sagde at jeg havde to muligheder – enten at få mig en blå bluse og en trillebør og så køre møg ude på landet eller at læse. Og gjorde jeg det sidste var der ingen der kunne tage det fra mig.

EN: Hvorfor blev du socialdemokrat?

KH: Det er nok sværere at svare på. Jeg havde tidligt sympati for de socialdemokratiske ideer. Jeg kan også tidsfæste det. Jeg hørte en mindeudsendelse i radioen om den svenske statsminister Per Albin-Hansson. Og

jeg kunne godt lide de idealer der blev tillagt ham. Senere havde jeg en mani med at datere bøgerne når jeg havde læst dem, og nu kan jeg se at jeg tidligt læste mange om socialistiske og politiske emner.

Efter min mors død blev jeg adopteret ind i et andet hjem – hos min faster i Gentofte. Her var man konservativ af den uengagerede slags. Og det syntes jeg ikke der var meget indhold i. Jeg gik også til konservative vælgermøder. Som de fleste unge ledte jeg efter en tilværelsesforklaring og den fandt jeg ikke i det konservative folkeparti. Den marxistiske tankestruktur var for mig et gyldigere bud derpå. Og så måtte det blive socialdemokratiet. Dette var i 40'erne og det eneste parti, der lå til venstre for socialdemokratiet, var kommunisterne. Det var for langt væk.

EN: Hvorfor gik du ind i højskolen?

KH: Jeg havde stiftet bekendtskab med Roskilde Højskole da K.B. Andersen var leder. Dengang var det således at studenter kunne komme og følge undervisningen i januar måned. K.B. blev syg og han bad mig om at tage sine timer. Dette trivedes jeg vældig godt med. Da jeg var færdig med mit studium, spurgte Ib Koch-Olsen, der nu var blevet leder, om jeg kunne tænke mig at blive lærer. Jeg havde andre muligheder, så jeg var i tvivl. Men jeg valgte højskolen, fordi jeg syntes det var spændende og fordi jeg var overbevist om, at voksenundervisning var vigtig og at vi burde have meget mere deraf.

EN: Var der for dig sammenhæng mellem socialdemokratiets principprogram og den førte uddannelses- og skolepolitik?

KH: For mig var der ingen modsætning mellem principprogram, arbejdsprogram og de forslag jeg fremsatte i Folketinget. Det gælder både forslaget vedr. folkeskolen, vedr. de 16-19 årige, den såkaldte Højbykitse, hvor jeg lagde retningslinierne og Sigurd Højby udformede planen, og forslaget om undervisningspligtens udvidelse. Disse forslag var også i tråd med den politik, socialdemokratiet havde ført som oppositionsparti i de foregående år.

Forslagene harmonerede imidlertid ikke særligt godt med den parlamentariske situation. Det bliver helt klart, hvis man f.eks. læser folketingsdebatten om folkeskolens formål. Formålet blev opfattet som socialdemokratisk ideologi. Selv følte jeg, at formålsparagraffen var i harmoni med socialdemokratiske idealer, men ikke socialdemokratisk ideologi.

EN: Hvorfor fik folkeskolelovsforslaget det indhold, som det gjorde?

KH: Spørgsmålet om karakterer og eksamen var den mest markante afvigelse fra de forslag, det daværende læseplansudvalg havde udarbejdet. Det jeg gjorde var at jeg stillede spørgsmål til embedsmændene om hvad eksa-

men og karakterer skulle til for, ja, spørgsmål i nærmest Hørupsk forstand – hvad skal det nytte? Og det kunne der efter min vurdering ikke svares tilfredsstillende på. Samtidig havde jeg gjort mig overvejelser om, hvorfor eleverne skulle deles, helt siden dengang min egen klasse blev delt og nogle af os kom i eksamensmellem skolen og nogle i fri mellem. Den deling syntes jeg var tilfældig. I den ni-årige skole som vi nu havde, måtte der laves en overgang. Og skulle planen om de to niveauer realiseres uden at blive en ny form for deling, måtte eksamen og karakterer bortfalde. Det har udviklingen også vist. Dengang sagde gymnasiet, handelsskolerne og de tekniske skoler, at de ikke havde brug for nogen afgangsprøve. Og de der skulle ud som ikke-faglærte havde jo heller ikke brug for nogen.

Jeg var meget optaget af, at man ikke skulle dele eleverne. Jeg forsøgte at »sælge« forslaget så godt jeg kunne. Det gik godt i Øst-Danmark, men modstanden voksede jo længere vestpå i landet, jeg kom. Når jeg var i Vest- og Nordjylland og snakkede om forslaget, sagde jeg, at de jo fik lov til at beholde både Kongehuset, flaget og medlemskabet af Nato, men forslaget forekom langt de fleste på de kanter nærmest revolutionært.

EN: Hvordan opstod forslaget til formålsparagraffen?

KH: Det lavede jeg højst egenhændigt i en sommerferie efter rådslagning med blandt andre en rådgivende gruppe der bestod af C. Kragh-Müller, Jens Bjerg og Gellert.

Formålsparagraffen stødte også på en del modstand i Folketinget. Formuleringen ... »at udvikle sig i tillid til sig selv og til fællesskabets muligheder«, blev udråbt til at være socialdemokratisk ideologi. For mig er det svært at tænke sig en udvikling uafhængigt af fællesskabet. Men måske var forskrækkelsen efter '68 og indoktrineringsdebatten stadig tilstede. De borgerlige partier mente, at formuleringerne skulle være næsten klinisk neutrale, og det er det svært for en uddannelsespolitik at være. Bemærkningerne til lovforslaget var en slags afværgeforanstaltning over for disse krav, og det fremgår også af dem.

EN: Hvorledes blev lovforslagets øvrige indhold til?

KH: I samarbejde med embedsmændene, et samarbejde som fungerede glimrende, og i samarbejde med den private gruppe. Den private gruppe konkurrerede ikke med embedsmændene. Den hjalp mig på de områder hvor vi gik nye veje og især med at vurdere om disse forslag kunne omsættes til virkelighed i skolens dagligdag.

EN: Hvorfor blev forslaget sendt til høring, inden det blev fremsat?

KH: Jeg sendte forslaget ud til omtrent Gud og hver mand, fordi det

er coutume for mig at spørge alle relevante parter. En offentlig debat er en udmærket ting og nødvendig i et demokrati.

Samtidig er det interessant at se, hvad der er sket siden Jørgen Jørgensen udsendte sin bekendtgørelse i 41 om formålet med folkeskolens undervisning. I 70-erne kunne vi kun udtale os om, under hvilke former meningsudvekslingen skulle foregå, vi skulle opdrage til f.eks. tolerance og demokrati, i 40-erne kunne værdierne også blive angivet.

EN: Hvordan kunne der dengang blive lavet en så traditionel arbejdstidsomlægning i folkeskolen, når der samtidig lå et så progressivt folkeskoleforslag?

KH: Det skyldes simpelthen at jeg fik sat stolen for døren af de økonomiske ministre og især af Folketinget. Det var en ret udbredt opfattelse, at folkeskolelæreres forhold var for gode. Og det var de skolepolitiske ordførere, der støttede folkeskolereformen, også et langt stykke ad vejen enige i. Jeg måtte finde en 1/2 milliard på 14 dage. Det var umuligt at indtænke pædagogik heri. Tidspres giver hovsa-løsninger.

EN: Hvordan husker du i dag lærernes reaktion den gang?

KH: Jeg husker, at jeg langt hen ad vejen forstod den. Men samtidig tænkte jeg på, hvor svært det er, når alle pædagogiske ændringer skal følges op af økonomisk støtte. Lærernes reaktion den gang var måske lidt forkælet. I dag derimod mener jeg folkeskolelærernes forhold er ringe. Det real-lønsfald mange grupper har været udsat for, har ramt dem særligt hårdt – deres forhold er simpelthen kraftigt forringet siden den gang.

EN: Hvad er forskningens opgave i et samfund?

KH: Det var et stort spørgsmål. Der er forskellige typer af forskning – grundforskning og målforskning. Målforskningens opgave er det ikke nødvendigt at sige noget om. Grundforskningen mener jeg skal bryde nye veje, vise os nye måder at løse problemerne på.

EN: Hvad var hensigten med at omorganisere forskningsrådene og oprette Planlægningsrådet for forskningen?

KH: Forskningsrådene blev omorganiseret og Planlægningsrådet oprettet, fordi jeg havde en fornemmelse af, at vi brugte for få ressourcer på forskningen. Og det gjorde vi både fra statens og fra samfundets side. Jeg mente også, at der var for lidt styr på, hvad der blev forsket i. Det er nemt nok at finde eksempler på forskning der må forekomme meningsløs for menigmand. En sådan kritik skulle vi imødegå. Og det kunne vi, hvis vi havde et overblik over hvad midlerne blev brugt til og en prioritering af, hvad der skulle være hovedområder og temaer. Det var en plan der vandt

støtte i en tid med megen kritik af forskningen både fra studenteroprørets side og fra anden side. Bryggerirapporten viste f.eks. at den arbejdsmedicinske forskning var forsømt. Der var desuden grupper, der mente, at den samfundsvidenskabelige forskning var for svag og også at vi burde styrke den teknologiske forskning. Der var behov for at en minister tog ansvar for at forskningsbevillingerne blev prioriteret og koordineret, ikke mindst hvis bevillingerne skulle øges.

EN: Hvad var baggrunden for EFG-reformen?

KH: Jeg var glad for at kunne gennemføre reformen, men jeg skal ikke have æren af den. Betænkningen og lovforslaget var udarbejdet inden min ministertid.

Men der var et politisk slagsmål om mesterlæren som jeg måtte tage. Samtidig var jeg af den opfattelse, at der var behov for en mere moderne reform, en reform der indebar en smidiggørelse af uddannelserne for de 16-19 årige. Der burde ske en opblødning af skellet mellem de gymnasiale og faglige uddannelser. De unge burde f.eks. have muligheder for at overføre meritter fra en uddannelse til en anden. Det var en sådan reform Sigurd Højby udarbejdede planerne for. Vi var nok blevet inspireret til en sådan reform fra Sverige, men samtidig syntes vi, at den værkstedsundervisning de havde indført dér, var for langt fra virkeligheden. Denne reform ville jeg gerne have gennemført, hvis jeg var blevet siddende som minister – hvis der havde været parlamentarisk flertal derfor.

EN: Hvad var det vigtigste der skete i din ministertid?

KH: Det vigtigste der skete var nok folkeskolelovforslaget, selv om det ikke blev vedtaget.

Vigtigt var også vedtagelsen af styrelsesloven for de højere læreanstalter. Der er i sig selv en fantastisk historie. En radikal minister fremsatte den mest liberale styrelseslov i Verden og bliver kritiseret fra mange sider, både af socialdemokrater og af partier til venstre derfor og af studenterne og venstreorienterede universitetslærere for at forslaget var for reaktionært. Det lykkedes mig ikke desto mindre at føre lovforslaget et par skridt til højre, hvad også var nødvendigt for at det skulle kunne bruges i praksis, og så få alle partier til at stemme for det, til og med SF. Og loven forblev stadig den mest liberale styrelseslov i Verden. Det havde aldrig kunnet lade sig gøre uden et fortræffeligt samarbejde med Morten Lange.